

శ్రీః
శ్రీమతే రామానుజాయ నమః
శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః
శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే

॥ చతుఃసప్తతితమః సర్గః ॥

This document has been prepared by

Sunder Kidāmbi

with the blessings of

శ్రీ రంగరామానుజ మహాదేశికన్

His Holiness śrīmad āṇḍavan śrīraṅgam

శ్రీః

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణే నమః

॥ చతుఃసప్తతితమః సర్గః ॥

జాంబవదాదేశేన హనుమతా హిమాలయాద్ధివ్యోషధీనాం
పర్వతస్యానయనం తాసాం గంధేన శ్రీరామలక్ష్మణయోః సమేషాం
వానరాణాం చ స్వాస్థ్యలాభః

తయోస్తదాసాదితయో రణాగ్రే
ముమోహ సైన్యం హరియూథపానాం |
సుగ్రీవనీలాంగదజాంబవంతో
న చాపి కించిత్ ప్రతిపేదిరే తే || 6.74.1 ||

తతో విషణ్ణం సమవేక్ష్య సర్వం
విభీషణో బుద్ధిమతాం వరిషః |
ఉవాచ శాఖామృగరాజవీరా -
నాశ్వాసయన్నప్రతిమైర్వచోభిః || 6.74.2 ||

మా భైష్ట నాస్త్యత్ర విషాదకాలో
యదార్యపుత్రౌ హ్యవశౌ విషణ్ణౌ |
స్వయంభువో వాక్యమథోద్వహంతౌ
యత్సాదితావింద్రజితాస్తజాలైః || 6.74.3 ||

తస్మై తు దత్తం పరమాస్త్రమేతత్
స్వయంభువా బ్రాహ్మమమోఘవీర్యం |

తన్మానయంతౌ యుధి రాజపుత్రౌ

నిపాతితౌ కోఽత్ర విషాదకాలః || 6.74.4 ||

బ్రాహ్మమస్తం తతో ధీమాన్ మానయిత్వా తు మారుతిః |

విభీషణవచః శ్రుత్వా హనూమానిదమబ్రవీత్ || 6.74.5 ||

అస్మిన్నస్తహతే సైన్యే వానరాణాం తరస్వినాం |

యో యో ధారయతే ప్రాణాంస్తం తమాశ్వాసయావహే || 6.74.6 ||

తావుభౌ యుగపద్ వీరౌ హనూమద్రాక్షసోత్తమౌ |

ఉల్కాహస్తౌ తదా రాత్రౌ రణశీర్షే విచేరతుః || 6.74.7 ||

భిన్నలాంగూలహస్తోరుపాదాంగులిశిరోధరైః |

స్తవద్భిః క్షతజం గాత్రైః ప్రస్తవద్భిః సమంతతః || 6.74.8 ||

పతితైః పర్వతాకారైర్వానరైరభిసంవృతాం |

శస్త్రైశ్చ పతితైర్దీప్తైర్దదృశాతే వసుంధరాం || 6.74.9 ||

సుగ్రీవమంగదం నీలం శరభం గంధమాదనం |

జాంబవంతం సుషేణం చ వేగదర్శినమేవ చ || 6.74.10 ||

మైందం నలం జ్యోతిర్ముఖం ద్వివిదం చాపి వానరం |

విభీషణో హనూమాంశ్చ దదృశాతే హతాన్ రణే || 6.74.11 ||

సప్తషష్టిర్ణతాః కోట్యో వానరాణాం తరస్వినాం |

అహ్నాః పంచమశేషేణ వల్లభేన స్వయంభువః || 6.74.12 ||

సాగరౌఘనిభం భీమం దృష్ట్వా బాణార్ధితం బలం |

మార్గతే జాంబవంతం చ హనూమాన్ సవిభీషణః || 6.74.13 ||

స్వభావజరయా యుక్తం వృద్ధం శరశతైశ్చితం |

ప్రజాపతిసుతం వీరం శామ్యంతమివ పావకం || 6.74.14 ||

దృష్ట్వా సమభిసంక్రమ్య పౌలస్త్యో వాక్యమబ్రవీత్ |
కచ్చిదార్య శరైస్తీక్ష్ణైర్న ప్రాణా ధ్వంసితాస్తవ || 6.74.15 ||

విభీషణవచః శ్రుత్వా జాంబవాన్పక్షపుంగవః |
కృచ్ఛాదభ్యుద్ధిరన్ వాక్యమిదం వచనమబ్రవీత్ || 6.74.16 ||

నైర్వతేంద్ర మహావీర్య స్వరేణ త్వాభిలక్షయే |
విద్ధగాత్రః శితైర్బాణైర్న త్వాం పశ్యామి చక్షుషా || 6.74.17 ||

అంజనా సుప్రజా యేన మాతరిశ్వా చ సువ్రత |
హనూమాన్ వానరశ్రేష్ఠః ప్రాణాన్ ధారయతే క్వచిత్ || 6.74.18 ||

శ్రుత్వా జాంబవతో వాక్యమువాచేదం విభీషణః |
ఆర్యపుత్రావతిక్రమ్య కస్మాత్ పృచ్ఛసి మారుతిం || 6.74.19 ||

నైవ రాజని సుగ్రీవే నాంగదే నాపి రాఘవే |
ఆర్య సందర్శితః స్నేహో యథా వాయుసుతే పరః || 6.74.20 ||

విభీషణవచః శ్రుత్వా జాంబవాన్ వాక్యమబ్రవీత్ |
శృణు నైర్వతశార్దూల యస్మాత్ పృచ్ఛామి మారుతిం || 6.74.21 ||

అస్మింజీవతి వీరే తు హతమప్యహతం బలం |
హనూమత్కుఙ్కితప్రాణే జీవంతోఽపి మృతా వయం || 6.74.22 ||

ధరతే మారుతిస్తాత మారుతప్రతిమో యది |
వైశ్వానరసమో వీర్యే జీవితాశా తతో భవేత్ || 6.74.23 ||

తతో వృద్ధముపాగమ్య వినయేనాభ్యవాదయత్ |
గృహ్య జాంబవతః పాదౌ హనూమాన్ మారుతాత్మజః || 6.74.24 ||

శ్రుత్వా హనూమతో వాక్యం తదా వివ్యథితేంద్రియః |
పునర్జాతమివాత్మానం మన్యతే స్మర్క్షపుంగవః || 6.74.25 ||

తతోఽబ్రవీన్మహాతేజా హనూమంతం స జాంబవాన్ |
ఆగచ్ఛ హరిశార్దూల వానరాంస్త్రాతుమర్హసి || 6.74.26 ||

నాన్యో విక్రమపర్యాప్తస్త్వమేషాం పరమః సఖా |
త్వత్పరాక్రమకాలోఽయం నాన్యం పశ్యామి కంచన || 6.74.27 ||

ఋక్షవానరవీరాణామనీకాని ప్రహర్షయ |
విశల్యో కురు చాప్యేతౌ సాదితౌ రామలక్ష్మణౌ || 6.74.28 ||

గత్వా పరమమధ్వానముపర్యుపరి సాగరం |
హిమవంతం నగశ్రేష్ఠం హనూమన్ గంతుమర్హసి || 6.74.29 ||

తతః కాంచనమత్యుచ్ఛమృషభం పర్వతోత్తమం |
క్షైలాసశిఖరం చాత్ర ద్రక్ష్యస్యరినిషూదన || 6.74.30 ||

తయోః శిఖరయోర్మధ్యే ప్రదీప్తమతులప్రభం |
సర్వౌషధియుతం వీర ద్రక్ష్యస్యోషధిపర్వతం || 6.74.31 ||

తస్య వానరశార్దూల చతస్రో మూర్ధ్ని సంభవాః |
ద్రక్ష్యస్యోషధయో దీప్తా దీపయంతీర్ద్దిశో దశ || 6.74.32 ||

మృతసంజీవనీం చైవ విశల్యకరణీమపి |
సువర్ణకరణీం చైవ సంధానీం చ మహౌషధీం || 6.74.33 ||

తాః సర్వా హనుమన్ గృహ్య క్షిప్రమాగంతుమర్హసి |
ఆశ్వాసయ హరీన్ ప్రాణైర్యోజ్య గంధవహాత్మజ || 6.74.34 ||

శ్రుత్వా జాంబవతో వాక్యం హనూమాన్ మారుతాత్మజః |
ఆపూర్యత బలోద్ధర్షైర్వాయువేగైరివార్ణవః || 6.74.35 ||

స పర్వతతటాగ్రస్థః వీడయన్ పర్వతోత్తమం |
హనూమాన్ దృశ్యతే వీరో ద్వితీయ ఇవ పర్వతః || 6.74.36 ||

హరిపాదవినిర్భగ్నో నిషసాద స పర్వతః |
న శశాక తదాత్మానం వోధుం భృశనిపీడితః || 6.74.37 ||

తస్య పేతుర్నగా భూమౌ హరివేగాచ్చ జజ్వలుః |
శృంగాణి చ వ్యశీర్యంత పీడితస్య హనూమతా || 6.74.38 ||

తస్మిన్ సంపీడ్యమానే తు భగ్నద్రుమశిలాతలే |
న శేకుర్వానరాః స్థాతుం ఘూర్ణమానే నగోత్తమే || 6.74.39 ||

సా ఘూర్ణితమహాద్వారా ప్రభగ్నగృహగోపురా |
లంకా త్రాసాకులా రాత్రౌ ప్రనృత్రేవాభవత్ తదా || 6.74.40 ||

పృథివీధరసంకాశో నిపీడ్య పృథివీధరం |
పృథివీం క్షోభయామాస సార్ణవాం మారుతాత్మజః || 6.74.41 ||

ఆరురోహ తదా తస్మాద్ధరిర్మలయపర్వతం |
మేరుమందరసంకాశం నానాప్రస్తవణాకులం || 6.74.42 ||

నానాద్రుమలతాకీర్ణం వికాసికమలోత్పలం |
సేవితం దేవగంధర్వైః షష్టియోజనముచ్ఛితం || 6.74.43 ||

విద్యాధర్షైర్మునిగణైరప్సరోభిర్నిషేవితం |
నానామృగగణాకీర్ణం బహుకందరశోభితం || 6.74.44 ||

సర్వానాకులయంస్తత్ర యక్షగంధర్వకిన్నరాన్ |
హనూమాన్ మేఘసంకాశో వవృధే మారుతాత్మజః || 6.74.45 ||

పద్భ్యాం తు శైలమాపీడ్య వడవాముఖవన్ముఖం |
వివృత్యోగ్రం ననాదోచ్చైస్తాసయన్ రజనీచరాన్ || 6.74.46 ||

తస్య నానద్యమానస్య శ్రుత్వా నినదముత్తమం |
లంకాస్థా రాక్షసవ్యాఘ్రా న శేకుః స్పందితుం క్వచిత్ || 6.74.47 ||

నమస్కృత్వా సముద్రాయ మారుతిర్భీమవిక్రమః |
రాఘవార్థే పరం కర్మ సమీహత పరంతపః || 6.74.48 ||

స పుచ్ఛముద్యమ్య భుజంగకల్పం
వినమ్య పృష్ఠం శ్రవణే నికుచ్య |
వివృత్య వక్త్రం వడవాముఖాభ -
మాపుప్లవే వ్యోమ్ని స చండవేగః || 6.74.49 ||

స వృక్షఖండాంస్తరసా జహార
శైలాఙ్గీలాః ప్రాకృతవానరాంశ్చ |
బాహూరువేగోద్ధతసంప్రణున్నా -
స్తే క్షీణవేగాః సలిలే నిపేతుః || 6.74.50 ||

స తౌ ప్రసార్యోరగభోగకల్పౌ
భుజౌ భుజంగారినికాశవీర్యః |
జగామ శైలం నగరాజమగ్ర్యం
దిశః ప్రకర్షన్నివ వాయుసూనుః || 6.74.51 ||

స సాగరం ఘూర్ణితవీచిమాలం
తదంభసా భ్రామితసర్వసత్త్వం |

సమీక్షమాణః సహసా జగామ
చక్రం యథా విష్ణుకరాగ్రముక్తం || 6.74.52 ||

స పర్వతాన్ పక్షిగణాన్ సరాంసి
నదీస్తటాకాని పురోత్తమాని |
స్ఫీతాంజనాంస్తానపి సంప్రవీక్ష్య
జగామ వేగాత్ పితృతుల్యవేగః || 6.74.53 ||

ఆదిత్యపథమాశ్రిత్య జగామ స గతశ్రమః |
హనూమాంస్త్వరితో వీరః పితుస్తుల్యపరాక్రమః || 6.74.54 ||

జవేన మహతా యుక్తో మారుతిర్వాతరంహసా |
జగామ హరిశార్దూలో దిశః శబ్దేన నాదయన్ || 6.74.55 ||

స్మరంజాంబవతో వాక్యం మారుతిర్భీమవిక్రమః |
దదర్శ సహసా చాపి హిమవంతం మహాకపిః || 6.74.56 ||

నానాప్రస్తవణోపేతం బహుకందరనిర్ఘరం |
శ్వేతాభ్రచయసంకాశైః శిఖరైశ్చారుదర్శనైః |
శోభితం వివిధైర్వృక్షైరగమత్ పర్వతోత్తమం || 6.74.57 ||

స తం సమాసాద్య మహానగేంద్ర -
మతిప్రవృద్ధోత్తమహేమశృంగం |
దదర్శ పుణ్యాని మహాశ్రమాణి
సురర్షిసంఘోత్తమసేవితాని || 6.74.58 ||

స బ్రహ్మకోశం రజతాలయం చ
శక్రాలయం రుద్రశరప్రమోక్షం |
హయాననం బ్రహ్మశిరశ్చ దీప్తం
దదర్శ వైవస్వతకింకరాంశ్చ || 6.74.59 ||

వహ్స్వాలయం వైశ్రవణాలయం చ
 సూర్యప్రభం సూర్యనిబంధనం చ |
 బ్రహ్మాలయం శంకరకార్ముకం చ
 దదర్శ నాభిం చ వసుంధరాయాః || 6.74.60 ||

కైలాసమగ్న్యం హిమవచ్ఛిలాం చ
 తం వై వృషం కాంచనశైలమగ్న్యం |
 ప్రదీప్తసర్వోషధిసంప్రదీప్తం
 దదర్శ సర్వోషధిపర్వతేంద్రం || 6.74.61 ||

స తం సమీక్ష్యానలరాశిదీప్తం
 విసిస్మీయే వాసవదూతసూనుః |
 ఆప్లుత్య తం చౌషధిపర్వతేంద్రం
 తత్రౌషధీనాం విచయం చకార || 6.74.62 ||

స యోజనసహస్రాణి సమతీత్య మహాకపిః |
 దివ్యోషధిధరం శైలం వ్యచరన్మారుతాత్మజః || 6.74.63 ||

మహశౌషధ్యస్తతః సర్వాస్తస్మిన్ పర్వతసత్తమే |
 విజ్ఞాయార్థినమాయాంతం తతో జగ్మురదర్శనం || 6.74.64 ||

స తా మహాత్మా హనుమానపశ్యం -
 శ్చుకోప రోషాచ్చ భృశం ననాద |
 అమృష్యమాణోఽగ్నిసమానచక్షు -
 ర్మహీధరేంద్రం తమువాచ వాక్యం || 6.74.65 ||

కిమేతదేవం సువినిశ్చితం తే
 యద్ రాఘవే నాసి కృతానుకంపః |
 పశ్యాద్య మద్భాపలబలాభిభూతో
 వికీర్ణమాత్మానమథో నగేంద్ర || 6.74.66 ||

స తస్య శృంగం సనగం సనాగం
 సకాంచనం ధాతుసహస్రజుష్టం ।
 వికీర్ణకూటం జ్వలితాగ్రసానుం
 ప్రగృహ్య వేగాత్ సహసోన్మమాథ ॥ 6.74.67 ॥

స తం సముత్పాట్య ఖముత్పపాత
 విత్రాస్య లోకాన్ ససురాసురేంద్రాన్ ।
 సంస్తూయమానః ఖచరైరనేక్షై -
 ర్జగామ వేగాద్ గరుడోగ్రవేగః ॥ 6.74.68 ॥

స భాస్కరాధ్వానమనుప్రపన్న -
 స్తం భాస్కరాభం శిఖరం ప్రగృహ్య ।
 బభౌ తదా భాస్కరసన్నికాశో
 రవేః సమీపే ప్రతిభాస్కరాభః ॥ 6.74.69 ॥

స తేన శైలేన భృశం రరాజ
 శైలోపమో గంధవహాత్మజస్తు ।
 సహస్రధారేణ సపావకేన
 చక్రేణ ఖే విష్ణురివార్పితేన ॥ 6.74.70 ॥

తం వానరాః ప్రేక్ష్య తదా వినేదుః
 స తానపి ప్రేక్ష్య ముదా ననాద ।
 తేషాం సముత్కృష్టరవం నిశమ్య
 లంకాలయా భీమతరం వినేదుః ॥ 6.74.71 ॥

తతో మహాత్మా నిపపాత తస్మిన్
 శైలోత్తమే వానరసైన్యమధ్యే ।
 హర్యుత్తమేభ్యః శిరసాభివాద్య
 విభీషణం తత్ర చ సస్వజే సః ॥ 6.74.72 ॥

తావప్యభౌ మానుషరాజపుత్రౌ
 తం గంధమాఘ్రాయ మహౌషధీనాం |
 బభూవతుస్తత్ర తదా విశల్యా -
 వృత్తస్థురన్యే చ హరిప్రవీరాః || 6.74.73 ||

సర్వే విశల్యా విరుజాః క్షణేన
 హరిప్రవీరాశ్చ హతాశ్చ యే స్యుః |
 గంధేన తాసాం ప్రవరౌషధీనాం
 సుప్తా నిశాంతేష్వివ సంప్రబుధ్ధాః || 6.74.74 ||

యదాప్రభృతి లంకాయాం యుధ్యంతే హరిరాక్షసాః |
 తదాప్రభృతి మానార్థమాజ్ఞయా రావణస్య చ || 6.74.75 ||

యే హన్యంతే రణే తత్ర రాక్షసాః కపికుంజరైః |
 హతా హతాస్తు క్షిప్యంతే సర్వ ఏవ తు సాగరే || 6.74.76 ||

తతో హరిర్గంధవహాత్మజస్తు
 తమోషధీశైలముదగ్రవేగః |
 నినాయ వేగాద్ధిమవంతమేవ
 పునశ్చ రామేణ సమాజగామ || 6.74.77 ||

|| ఇత్యార్షే శ్రీమద్రామాయణే వాల్మీకీయే ఆదికావ్యే యుద్ధకాండే చతుఃసప్తతితమః సర్గః ||